

Tiit Roosmaa mälestuseks

14. II 1955 – 7. X 2024

Foto: erakogu

69-aastasena lahkus meie hulgast pärast pikka rasket haigust üks Eesti keeletehnoloogia peamisi arendajaid, Tartu Ülikooli pikaajaline prodekaan ja arvutiteaduse instituudi juhataja emeriitdotsent Tiit Roosmaa.

Ta sündis Tallinnas ja lõpetas seal 1973. aastal II keskkooli (praegune Tallinna Reaalkool). Tiidu haridustee jätkus Tartu ülikoolis, mille ta lõpetas 1978. aastal matemaatiku diplomiga. Järgnesid aspirantuur Tartus ja 1987. aastal tehnika-kandidaadi väitekirja kaitsmine Tallinnas Eesti NSV Teaduste Akadeemia Küberneetika Instituudis.

Tiidu tööelu algas pärast ülikooli lõpetamist Tartu ülikooli tehisintellekti laboris, kus ta osales juriidiliste tekstide automaatse infootsüsteemi JURIOS välja-töötamisel. Alates 1984. aastast töötas Tiit õppejõuna ülikooli programmeerimise

kateedris. Selle kateedri, hilisema arvuti-teaduse instituudiga jäi ta seotuks kuni surmani. Aastatel 1989 kuni 2011, seega kokku 22 aastat, oli ta ühtlasi matemaatika-informaatikateaduskonna prodekaan ja aastatel 2003 kuni 2010 ka arvutiteaduse instituudi juhataja. 2011. aastal valiti Roosmaa Eesti Infotehnoloogia Kolledži rektoriks. Ta töötas Tallinnas sellel ametikohal kuni 2016. aastani, kui kolledž liideti Tallinna Tehnikaülikooliga. Seejärel jätkus tema töö jälle Tartus, ülikooli arvutiteaduse instituudi dotsendina.

Tiit Roosmaa teadustöö on algselt peale olnud seotud loomuliku keele arvutitöötlusega. Ta osales aktiivselt matemaatikuid ja keeleteadlasi ühendanud mitteformaalses arvutilingvistika uurimisrühmas; see rühm oli praeguse keeletehnoloogia õppetooli eelkäija. Uurimisrühm alustas 1970. aastate lõpul eesti keele automaattöötluseks mõeldud arvutiprogrammide väljatöötamist. Tolleaegsetele arvutitele loodi katselisi eesti keele morfoloogilise ja süntaktilise analüüsi ja sünteesi programme. Tiit koostas oma kandidaadiväitekirjas SM-tüüpi miniarvutile eksperimentaalse eestikeelsete juriidiliste tekstide mõistmise süsteemi, kus teadmised olid esitatud erilise andmestruktuuri – freimide abil.¹ Ainevaldkonnaks olid valitud varavastased kriminaalsed teod; valik oli seotud infootsüsteemi loomisel saadud kogemustega. Tiidu järgmised tööd käsitlesid eesti keele grammatika formaliseerimist,² eesti

¹ T. Roosmaa, Разработка и применение базы знаний в системах анализа естественно-языковых текстов. Tallinn: Eesti TA Küberneetika Instituut, 1987.

² T. Roosmaa, M. Koit, K. Muischnek, K. Müürisep, T. Puolakainen, H. Uibo, Eesti

keele korpuse koostamist, teksti mõistmiseks vajalike formalismide ja keeleressursside valikut ning teadmusbaasist automaatsete järelduste tuletamist.

1997. aastal käivitus Tiidu kaasalöömisel esimene Eesti keeletehnoloogia sihtprogramm, mis keskendus keelekorpuste ja andmebaaside loomisele. Sestpeale on keeletehnoloogilist uurimis- ja arendustööd Eestis kogu aeg riiklike programmidega toetatud, Tiidul on nende ettevalmistamisel ja elluviimisel olnud märkimisväärne roll. 2008. aastal asutati Tiidu eestvedamisel riikliku programmi toel Eesti Keeleressursside Keskus, eesmärgiga luua eesti keele alast tarkvara ja keeletehnoloogilisi ressursse koondav virtuaalne platvorm. Keskuse ülesandena nähti keeletehnoloogiliste standardite väljatöötamist, samuti keeleressursside kasutamiseks vajalike juriidiliste lepingute ja litsentside koostamist, selleks et Eesti keeleressurss jõuaks kõigi võimalike huvilisteni. Selle eesmärgi nimel liitus Eesti Euroopa ühise keeleressursside ja -tehnoloogia teadustaristu võrgustikuga CLARIN, mis võimaldas rakendada eesti keeletehnoloogias Euroopa kogemust. Tiidul oli võtmeroll Eesti saamisel CLARIN-i liikmeks ning temast sai Eesti esindaja selles võrgustikus.

Tiit Roosmaa oli Eesti Infotehnoloogia Sihtasutuse EITSA asutajaliige, rahvusvahelise arvutilingvistika assotsiatsiooni

keele arvutigrammatika: mis on tehtud ja kuidas edasi? – Keel ja Kirjandus 2003, nr 3, lk 192–209.

ACL liige, aastatel 2000–2003 Eesti Infotehnoloogia Kolledži nõukogu liige ja aastast 2007 Eesti kõrghariduse hindamise nõukogu liige. Ta paistis igal tegevusalal välja kui võimekas analüütik ja arvamusiid.

Tiidu osavõtul avati Tartu Ülikoolis 1997/98. õppeaastal arvutilingvistika eriala. Selle eriala põhimoodulisse valmistas ta ette uue matemaatika kursuse ja õpetas seda paarikümne aasta jooksul. Nii informaatika kui ka arvutilingvistika üliõpilastele õpetas Tiit ülikoolis veel mitut kursust, mis puudutasid arvuteid ja programmeerimist, tehisintellekti, keeletehnoloogiat. Üliõpilased hindasid Tiitu kui väga meeldivat ja põhjalikku õppejõudu, kelle loengud olid alati läbimõeldud ja detailitäpsed, huvitavad ja inspireerivad.

Kolleegidena mäletame teda usaldusväärse, korrektse ja abivalmis kaaslasena. Siiani on mees meie elavad arutelud loomuliku keele töötlemise märkimisväärse arengu üle ja Tiidu tabav märkus: „Jah, see on muljetavaldav, kuid selle tõeliseks mõistmiseks peame alati küsima, kuidas need algoritmid matemaatiliselt töötavad.”

Juhina oli Tiit nõudlik, aga alati õiglane, toetav ja innustav ning oskas luua igas kollektiivis hea töömeeolu. Ta oli visionäär, kes suutis näha kaugemale ette ja suunata kõiki eesmärgi nimel tegutsema.

Tiit Roosmaad jääme mäletama kui head kolleegi ning hoolivat ja kaaslastest lugupidavat inimest.

MARE KOIT